

УДК: 595.42 + 632.912

**АКАРОФАУНА (*ACARIFORMES, ACAROIDEA*) ГОСПОДАРСЬКИХ ПРИБУДОВ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Я. Р. Оксентюк, К. А. Баранчук, Р. А. Лопациук

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40,
Житомир, 10008, Україна

Acaridae – найбагатша на види із різною біологією родина, для якої характерне, при певних умовах, перетворення стадії дейтонімфи у специфічну форму гіпопуса, пристосованого до несприятливих умов середовища. Представники мешкають у скупченнях різних органічних залишків – в ґрунті, лісовій підстилці, гніздах та норах різноманітних тварин [1]. Велике негативне господарське значення мають акаридіві кліщі. Про це свідчить перш за все, той факт, що до цієї групи відноситься більшість кліщів, що шкодять запасам сільськогосподарських продуктів – зерну і продуктам його переробки, цибулинам, кореневищам і т. д [2].

Акаридіві кліщі мають важливе патологічне значення для людини та сільськогосподарських тварин. Значна частина цих кліщів продукує алергени, які можуть слугувати фактором ризику розвитку алергічних захворювань у людей. Алергенами є переважно харчові ферменти, які містяться як в живих, так і в мертвих членистоногих, а також в продуктах їх життєдіяльності (особливо в екскрементах). Проникнення алергенів відбувається через дихальні шляхи, шкірні покриви, шлунково-кишковий тракт. Клінічним проявом алергії на кліщі зернового комплексу можуть бути atopічна форма бронхіальної астми, atopічний дерматит [3]. В літературі наводяться випадки легеневого акаринозу у мірошників, пекарів і робітників складів; ураження сечової системи людини [2, 4]. При потраплянні з зараженими продуктами в шлунково-кишковий тракт ці кліщі можуть викликати гострі алергічні реакції, по типу

шлунково-кишкових розладів, навіть призводять до анафілактичного шоку [3]. Можливі отруєння домашніх і сільськогосподарських тварин продуктами, зараженими кліщами [5].

Метою роботи було виявити видовий склад акаридєвих кліщів у субстратах відібраних із господарських прибудов Житомирської області.

Матеріалом є результати дослідження проб зібраних протягом осені 2015 р. в господарських прибудовах Житомирської області: с. Старики (Коростенський р-н), с. Майдан-Копищенський (Олевський р-н), с. Жовтневе (Попільнянський р-н), смт. Брусилів, с. Соколів (Червоноармійський р-н). Проби відбирали у хлівах та коморах, де зберігаються тваринні корми. Були відібрані проби із пшениці, вівса та жита, зібраних в 2015 р.

Проби доставляли в лабораторію у мішечках. Видалення кліщів із субстрату проводили вручну під бінокулярном МБС-9 за допомогою препарувальної голки з краплиною речовини Фор-Берлезе. Для масового кількісного збору використовували метод еклектування за Берлезе в модифікації Тульгрен. Зібраний матеріал зберігали в ентомологічних пробірках у 70% розчині спирту. Для визначення видового складу акаридєвих кліщів виготовляли постійні тотальні препарати з використанням гуміарабікової суміші Фор-Берлезе [6]. Визначення видового складу проводили під мікроскопом ЛОМО МІКМЕД-1.

В досліджуваних спорудах було виявлено 4 види акаридєвих кліщів: *Acarus siro*, *Acarus farris*, *Glycyphagus destructor*, *Glycyphagus domesticus*. Домінував у даному антропогенному середовищі *G. destructor* (78,7%). Даний вид представлений у всіх зібраних пробах. Середній показник трапляння у видів: *A. siro* (7,1%), *A. farris* (7,1%), *G. domesticus* (7,1%).

В результаті отриманих даних можна стверджувати, що чисельність і склад кліщів залежать від кількості субстрату в досліджуваній споруді та від стану продуктів зберігання. Виявлений видовий склад акаридєвих кліщів господарських прибудов свідчить, що *Glycyphagus* і *Acarus* є піонерськими видами, що заселяють нові продукти зберігання [7].

Література

1. Акимов И. А. Биологические основы вредоносности акаридных клещей / И. А. Акимов. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 3-4.
2. Каждая Г. Ш. Сравнительный эколого-фаунистический анализ вредных акаридных клещей Армении и Грузии (*Acari, Acaroidea*) / Г. Ш. Каждая. // Биолог. журн. Армении. – 2009. – Вып. 4 (61). – С. 56-54.
3. Васильева И. С. Клещи – вредители продовольственных запасов, их хозяйственное и медицинское значение / И. С. Васильева, А. Д. Петрова-Никитина, Т. М. Желтикова. // Пест-менеджмент. – 2008. – № 2. – С. 18-21.
4. Hughes A. M. The mites of stored food and houses / A. M. Hughes. – Techn. Bull. Minn. Agr., Fish. and Food. Fd. 9. – London, 1977. – 400 p.
5. Пяткова С. Н. Акаридные клещи зернохранилищ Донецкой области / С. Н. Пяткова. // Структура і функціональна роль тваринного населення в природних та трансформованих екосистемах: Тези І міжнародної конференції, 17-20 вересня 2001. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С. 95-96.
6. Гиляров М. С. Определитель обитающих в почве клещей Sarcopitiformes / М. С. Гиляров. – М. : Наука, 1975. – С. 416-476.
7. Дудинська А. Т. Структура акарокомплексів комірних кліщів (*Acariformes, Astigmata*) в умовах Закарпаття / А. Т. Дудинська, Т. Т. Дудинський. // Науковий вісник Ужгородського університету Серія Біологія. – 2010. – Вип. 28. – С. 125–128.